

Олохпут араас түгэннэрин үйэтиг сатыыр үгэспинэн Саха сиригэр буола илик, улахан таһымнаах тустуубут бырааһынньыгын кириэн көрдүм, икки күн атабым үрдүгэр сылдьан хаартыскага түһэрдим. Анатолий, Александр Андреевтарга улахан сыранан, Афинынан эргитэн бөйүгү булан биэрбиттэригэр махтанабын.

Бу кулун тутар 16-17 күннэригэр саха сирэйдээх барыта билэрин курдук, дьоллоох Дьокуускай куораттаах улахан күүс тустуу күрэһин туонатынан буолла. Сирбит саарын бастынтан бастын 8 хамаандата кэлэн күөн көрүстэ. Хамаандалар икки бөлөхүнэн араасан туһуннулар. «А» бөлөххө: Россия-Куба, Япония-Турция. «В» бөлөххө: АХШ-Грузия, Иран-Монголия.

Дьэ, күрэх саадалар: көбүгү Россия-Куба бөлөхтөрө тахсаллар. Сүрдээх эппиэттээх уонна манньык улахан турниры аһар чизэ-бачуот биһиги бөлөхтүгүр Арийаан Тютринга тиксэр. Уолбут бастаан кириэст, 2 баалы биэрэн, ууга-уокка түһэрэ сырытта, дьэ онтон бэйэ бодотун тардынан, толору саала ыһытыгар-хаһытыгар, өйөбүлүгэр тирэбирэн, аһыллар тустан, биертэн биер кыайы баалларын ылан, 8-3 очукуонан кыайан тахсар! Саала иһэ ньиригэн олордо. Салгыы Россиябыт тустууктара биертэн биер кириэн кыайан, кубалары 9-1 тулуппатыбыт. Ити курдук кыайы кэлэн истэ. Япониялары 8-2, Турциялары 10-0 кыайталааммыт, финалга табыстыбыт. Россия финалга холкутук тахсыбыт буоллабына, «В» бөлөххө улахан эрийси түмүгэр АХШ-Иран хабыр киришиллэригэр 5-5 буолан, хаачыстыбанан кыайан, АХШ финалга табыста. Бөлөххө миэстэнэн көрөн, уопсай миэстэни быһаарыы буолла: 7-8 миэстэни Грузия-Турция былдьастылар, аймактарбыт туруктар хотторон, бүтэһиктэ тэбилиниллэр. Куба – Монголия бачуоттаах 5-с миэстэни былдьастылар, онно кубалар хоттулар. 3-с бириистээх миэстэни АХШ – Япония былдьастылар. Санаабыр, японцтарга ыалдьан көрдүм да, 4-6 хотторон хааллылар.

Дьэ, онтон финал! Россия-Иран! Биһиги сахалар уопаттарбыт көрдөрүүлэрэ манньык, 57 киилэс Арийаан Тютрин – Ализа Сарпак тахсаллар, үөрүөлүт иһин уолбут кыайа-хото тутта, 11-2 ахсаанынан тулуппатыбыт. 65 киилэс Виктор Рассадин-Хасанали Гирази 10-2 кыайан, Саха сири көрөөччүлэрин үөртэ. Түмүкү 9-1 Россия хамаандата астыктык кыайда.

Бу кыайы 8 сыл буолан баран, Россияга кэллэ! Уопсайа Россия аан дойду кубогар 7-с кыайыта. Былыр диэххэ дуу, 1972с. олимпийскай оонньуулар кэннилэриттэн АХШ тэрийиитинэн, 4 бастын хамаанда Россия, АХШ, Канада, Япония тустууктара хамаанданан күөн көрсүбүттэрэ. Онно эрэллээхтик ССРС хамаандата бастаабыта, хамаанда састаабыгар улуу тустууктарбыт Роман Дмитриев, Павел Пинигин бааллара. Онтон ыла 46

ДЬОКУУСКАЙГА ААН ДОЙДУ КУБОГА

сыл ааста. Роман 1973, 1974, 1977, 1979 сс., Павел 1973, 1976, 1977 сс., Александр Иванов 1978с., Василий Гоголев 1983с. Сэбизскэй сойуус чизин көмүскээбиттэрэ, чөмпүйүөн буолбуттара. Кэлин Россия хамаандатыгар Петр Юмшанов 1992, 1993сс., Андрей Яковлев 1998с., Виктор Лебедев 2010, 2011 сс., Осип Михайлов 2008 с. кирибисттэрэ, чөмпүйүөн буолбуттара.

Киэн-куон «ТРИУМФ» саалатыгар икки күннээх норуот бырааһынньыга, өрөгөйө буолла! Өрөспүүбүлүкэбитигэр тустуу бастакы нүмэрдээх успуорт көрүнэ буоларын, норуот сааланы толору кэлэн дакаастаата. Саамай үчүгэй уопаттарбыт Арийаан Тютрин, Виктор Рассадин дьарыктара ситэн, хомууру аһан, хамаандага кириэн, астык тустууну көрдөрөн, харахпыт ортотугар кыайытара өрөгөй! Салгыы Россия чөмпүйүөннэтигэр ситиһиллээхтик кытталларыгар баарыабын!

Кэлбит хамаандалар уопсай тэрээһинтэн астыннылар. Ыалдьааччылар, көрөөччүлэр аан

дойдуга тустууну өрө тулпут Иран норуоттунан туох да итэҕэһэ суоххут диэн сөхпүттэрин эттилэр. Улуу тустуук Арсен Фадзаев: «Будущим столицам Кубков мира можно и нужно брать пример с организации в Якутске», Россия ыспартыбынай тустууга федерациятын президеһэ (UWW), норуоттар икки ардыларынаабы олимпийскай кэмтитэст исполкомун чилиэнэ Ненад Лалович: «Спасибо, болельщики, за то, что помогли организовать такой турнир, а борцам помогли показать их лучшую технику, а также, что представили свой город и свою страну как следует. На данный момент не знаю, способен ли Якутск принять в будущем чемпионат мира, но у России будет один-два года, чтобы решить этот вопрос. Сейчас хочется только поблагодарить Главу Якутии Айсена Николаева, который создал все условия для UWW, команд, зрителей, судей, тренеров» диэн тылларынан түмүктүүбүн.

Григорий ТУРАНТАЕВ,
СӨ успуордун бэтэрээнэ.

Ыһырыы

Биир санаанан көмүскүөбүт

Киргиз үс уола саха дьахтарын атабаастаан буруйу онорбут түбэлтэтэ олохтоохтору улаханньык кэлэттэ, хомотто. Норуот абарыытыгар кыттыһан туран, кэккэ түгэннэри бэлэтиибин. Мин «Триумф» успуорт комплексыгар буолбут миитингэ сылдьан, дьон-сэргэ санаатын истибитим. Бу кыһы-аба биир түбэлтэттэн эрэ тахсыбата,

саха курдук тулуурдаах норуот тулуйарын аһан, түмсэн бэйэтин позициятын көрдөрдө. Кыраныыһа тас өттүттэн араас дьон кириэллэр, кинилэр ортолоругар буруйу онорон баран күрээн кэлээччилэр да бааллар. Ол быһыыгар өссө наркотипынан эргинэн түбэлтэ түбэлтэлэрэ биллэр. Улахан итэҕэһинэн Орто Азияттан

Арасыйыага кэлиилэрин бэрээдэктиир РФ сокуонунан хонтуруола суох күүс кириэр бырааптаахтарын бэлэтиибин. Итиннэ нурма-быраап өттүнэн хонтуруолу күүһүрдүү ирдэнэр. Сокуоннайа суох улапир миграннары тохтогон, бу хайысхага бэрээдэги

ытар, ити дойдулартан кэлбит сууту-сокуону биллэмэккэ сылдьар дьону уодьуганныыр кэм кэллэ. Биллэн турар, бу омуктар быыстарыгар биһиги өрөспүүбүлүкэбитигэр ыалдьыт курдук сананан, үгэспитигэр, дьонно-сэргэ ытыктабыллаахтык сыһыаннаһар, олорор сирдээх дьон бааллар. Хомойуох иһин, ити курдук сидьин быһыы-майгы үтүө сыһыаннаһыны күлүгүрдэн кэбиһэллэр. Бэйэбит ыччаппытын үлэпээх онорор кэм кэллэ. 2017 сыллаахха өрөспүүбүлүкэ баһылыга Егор Борисов миграция бэлэтиикэтигэр уураах таһааран турар. Онно суруллубут сорукарга тирэбирэн үлэни тулсарыахха.

Биһиги, сахалар, киэн туттар киһибит, олимпийскай чөмпүйүөмүт Павел Павлович Пинигин саха норуотугар өлбөөдүбүт сүткэн кыайынан. Сахатын сири аатырдыбыта. Кини кэргэнэ Мария Джумабаевна Пинигина чөлүкэ атлетикага олимпийскай чөмпүйүөнкэ, аан дойду рекордсменката, биһигин өрөспүүбүлүкэбитигэр чөлүкэ атлетикага кылаабынай тирэһнэр.

Кини ыспарсымыаннарбыт чөлүкэ атлетикага Россияга, аан дойдуга тахсыыларыгар кылапта сүткэн. Киргизияттан кэлбит дьон Павел Пинигини бэйэтин көрбөккө да сылдьан, олохтоох дьону кытта иирсэр эбэтэр буруйдааммыт түбэлтэлэригэр аатынан салттынан, куотунар ньыма онгостон кэбиспиттэрэ киһибитигэр хара бэтинэ буолла. Эбиитин кинини кытта сөлөсөлөтөх эбэтэр истэригэр киллэртэтих, олор быыстарыгар ордук санааччылар сүрдээн, эбэн-сабан, дьиннээх курдук көрдөрөн, норуот санаатыгар ингэрэн кэбистилэр. Мин кинини кытта алтыһылым ыраатта, биригэ үлэлээбиппит, олус үлэһит, көнө сүрүннээх дойдутун сөбүлүүр саха патриота, эдэр көлүөнэни иитэргэ холобур буолар чабылхай киһибит. Онон, Павел Павловичы албас өйдөбүлгэ обустаран балыырга түбэһиннэрбэккэ, биир санаанан көмүскүөбүн.

Михаил ГУЛЯЕВ,
СӨ Государственной
Муныабын (Ил Түмэнин) ыччат
дьыалаларыгар, физическэй
култуурага уонна успуорка сис
кэмтитэтин бэрэссэдээтэлэ.

Иван БУШКОВ: «Араас испэктээкиллэри туруораары сылдыабыт»

Бүгүнтү «Исписэлиис тырыбыната» рубрикада «Айылгы» култуура уонна духуобунай сайдыы киинин методической уонна тэрийэр үлэсэ отделын сэбиэдиссэйс, режиссер Иван Иванович Бушков ыалдьыттыыр. Кини дыа кэргэнин, култуура эйгэтигэр хаан сыстыбытын, Тыйаатыр сылыгар туох тэрээһиннэр былааннаалларын туһунан кэпсири:

— Сылан нэһилиэгиттэн төрүттээхпин. Адам Иван Иванович Бушков МТС-ка бастагы моторист буолар. Кини 1913 сыллаахха төрөөбүтэ. Интэриэһинэй дьонноохлун. Адам биһиргэ төрөөбүт бапта суруйааччы В.С. Яковлев-Далан ийэтэ буолар. Онон Яковлевлары кытары хаан-уруу аймактарбыт эрэри, хомойуох иһин ыкса аймагырбаспаппыт. Ийэм

— Анна Ивановна Монастырева, тыыл бэтэрээнэ 1942 сыллаахха 12 саастаабыр Көһөрүллүүгэ барар. Онтон тыыннаах ордон, төрөөбүт дойдутугар кэлэн, абабар кэргэн тахсыбыта. Ийэбэр соботох обобун. Мин үс сааспыттан Чурапчыга опоробут 1984 сыллаахха Надежда Заболоцкая туруорбут Сэмэн Тумат «Чуумпу» икки диискэ испэктээкилгэр, учууталым Зинаида Кладкина кэстинга ытан, ону ааһаммын концлаабырга түбэспит уол оруолун бизрбиттэрэ. Мантан ыла тыйаатырга сыстан барбытым. Саамай улахан оруолум 5-с кылааска сылдыаммыт. Сайсаарга Мүлдү оруолун оонньообутум буолар. Бу оруолбунан 1985 сыллаахха өрөспүүбүлүкэтээби бэстибээлгэ «Бастын дебют» анал ааты ылбытым. Урукку репетициялар сүрдээх уһундук буолаллар этэ, түүн биһир, икки чааска диэри. Ыраах, аэропорт территориятыгар опоро буоламмын, ийэм барахсан кыра эрдэхпинэ көрөөччү саалыгар кэтэһэн олорор буолара. Сороһор сатаан кэлбэтэх күннэригэр артыыстарга, үксүн убайбар Василий Кузьминнаахха хонорум.

Оскуола кэнниттэн, Улан-Удэ куоракка Илин Сибиридээби государственной култуура университетигэр үөрэнэ кирибитим. Саха сириттэн барыта 15 обону ылбыттара. Хомойуох иһин, дыагээби бөлөхтөннөрүбүтүс 1992 сыллаахха кэтэхтэн Дьоккуускайдаагы култуура колледжыгар 3-с куурустан кирибитим. Үөрэнэр кэммэр Анастасия Гавышева курдук тыйаатыр ускуустубатын маастардарыгар дьарыктаммытым. Үөрэхпин бүтэрэн баран, Чурапчыга кэлэмин, аан бастаан «Дьирэңкэй» үтүкү бөлөһөр брандмейстерынан үлэлээбитим. 1996 сыллаахха «Айыллаанга» үлэли сылдьан,

кэргэммин Татьяна Петровнаны көрсөммүн, ыал буолбуппут. Кыыстаах уол оболоохтут. Билигин иккиэн устудьуоннар.

Билинни кэмгэ ыччат кинигэни олох аахпат буолла. Манна тыйаатыр уонна кини араас аатырбыт айымньылары билэллэригэр улахан күһүнэн буолар. Манытэнэ, тыйаатыр киһини үчүгэйдик, сөпкө санарарга-инэрэргэ, туттарга-хаптарга, кэлэтиипкэ уопсай тылы буларга үөрэтэр. Он иһин оболорум кыра эрдэхтэринэ испэктээкилгэ оонньоторго санаммытым. Уолум 3,5, кыһым 3 саастарыгар аан бастаан испэктээкилгэ оруолу толорбуттара.

Тыйаатырга режиссерунан үлэлирим тухары теһе кыалларынан бэйэм көрүүлэрбин идизэлэрбин киллэрэ сатаатым. Билигин тыйаатырга испиһэһинэн көрдөхкө, 48 артыыстаахпыт. Эдэр режиссер Аркадий Васильев кэлэн, эдэр ыччат сүрдээбин тардыста. Икки испэктээкили таһаарда.

Быйыл Россияга Тыйаатыр сылыгар, оруобуна норуодунай тыйаатырбыт 50 сыллаах үбүлүөйэ. Уон сыллаахха өрөспүүбүлүкэсэ норуодунай тыйаатырдар икки ардыларыгар тыйаатырбыт «Бастын тыйаатыр» анал ааты ылан ылбыта. Биһиги тыйаатырбыт саамай айанныыр, кэлэр-барар тыйаатырдар истэригэр кириһэр. Манна улууспут дьаһалтата улахан өнөлөөх. Мин, бэйэм Бүтүн Россиятаабы, Уһук Илиннээби, өрөспүүбүлүкэтээби бэстибээллэргэ 14 төгүл гран-при буолан турарбыттан, режиссер быһытынан киз туттабын. Биһиги артыыстарбытын араас бэстибээллэргэ сүрдээбин диэн хайбыыллар. 2015 сыллаахха Уһук Илиннээби бэстибээлгэ «Ийэ сирэ» сахалыы испэктээкилинэн кыттыыны ылбыппыт. Дьүүлүөр субэ,

көрөөччүлэр саха тылын билбэттарин да иһин, артыыстар оонньууларын, биһир киһи курдук тыыммыттарын бэлиэтии көрдүбүт. Бэйэбитигэр ылынныбыт, испэктээкил ис хоһоонун өйдөөтүбүт диэн үчүгэй сыанабылы бизрбиттэрэ. Онтон 2016 сыллаахха Иркутскай уобаласка норуоттар икки ардыларынаагы сайынны бэстибээл кыттан, дипломант буолбуппут.

Норуодунай тыйаатырбыт төрүттэммитэ 50 сылын көрсө, улууспут дьаһалтата утары баран, көмөлөһөн, кулун тутар 23 күнүгэр өрөспүүбүлүкэ аатыттан Сочига иккис төгүлүн ытыллар Бүтүн Россиятаабы ойбос дьарыгырааччылар тыйаатырдарын бэстибээллэригэр 13 киһи буолан көтөөрү сылдыабыт. Дьүүлүөр субэс Москвадан, Санкт-Петербуртан профессордар, тыйаатыр ускуустубатын диэйэтэллэрэ кэлэн олоруохтаахтар. Олус долгууа күүтэбит.

Тыйаатырбыт үбүлүөйдээх декадатын сэтинни, ахсынны ыйдарга былаанныбыт. Биһиги улууспутугар тыйаатыр режиссердара элбэхтэр. 5-6 киһи баар. Декадабытыгар Надежда Заболоцкая, мин уонна эдэр режиссердарбыт араас испэктээкиллэри туруораары сылдыабыт. Маны сэргэ, профессиональной тыйаатырдары ыныраммыт, испэктээкиллэри көрдөрүөхпүт. Сэтинни ыйга Россияга Тыйаатыр сылынан Чурапчы улууһун нэһиликтэрин драматической көрүүлэрэ буолуохтаах. 17 нэһилик бэйэлэрэ саха, нуучча, омук драматурдарын айымньыларын туруоран, 2 күн устата «Айылгы» култуура киинигэр көрдөрүөхтэрэ.

Улууһум олохтоохторугар үүнэ-сайда тураппарыгар баһарабын.

Марфа ПЕТРОВА.

Култуура

«УРУЙДАН, УЛУУ ОЛОНХОБУТ» ӨРӨСПҮҮБҮЛҮКЭТЭЭБИ БЭСТИБЭЭЛ

«Арчы Дьэстэ» духуобунай сайдыы киинигэр олонхолуур үгэһи сөргүтэр, бастын үлэ уопутун тарбатар сыаллаах өрөспүүбүлүкэтээби таһымнаах «Уруйдан, улуу Олонхобут» бэстибээл ытыллыбыта быйыл номнуо уон төрдүс сыла. Олонхолуур идэлээх 35-тэн үөһэ саастаах дьоммут бу түһүлгэни сыл аайы анаан, бэлэмнэнэн кэтэхэр буоллулар.

Бу дьонуннаах тэрээһин үөрүүлээх аһыллытын кэмигэр бэстибээл үлэтин быһаччы илээн-садалаан, тэрийэн, көбүлээн кэлбит киһибит СӨ култууратын туйгуна Борис Николаевич Михайлов бэстибээли салгыы илээн-садалаан, тэрийэн ытыгыгар эстафетаны эдэр исписэлиискэ, олонхону толорооччуга Айталыын Николаевич Винокуровка туттарда.

Бэстибээлгэ 6 улуустан уонна Дьоккуускай куораттан 99 толорооччу кытына. Дьүүлүөр субэс М.К. Аммосов аатынан ХИФУ профессора В.В.

Илларионов, Муусука уонна фольклор мусойун дирижкэсэ А.П. Решетникова, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ Н.С. Толбонова, СӨ норуоттарын култуурунай нэһилиэстибэлэрин киинин сүрүннүүр исписэлиисэ Е.Н. Протодьяконова үлэлэттилэр. Барыта 13 бөлөһүнэн, 13 бириддилен толорууну иһиттибит. Айылбаатан айдарылаах ураты эйгэлээх толорооччуларбыт суолталаан, дьонуннаахтык бэлэмнэнэн кэлэн, кыттыыны ыллылар. Сыл аайы толорор репертуардарга кэнээн, олонхо этэр тылын, ырыатын-тойугун тэннэ тутан, толоруу таһыма үрдээн иһэрэ бэлиэтэннэ.

Бөлөһүнэн толорууга гран-при хаһаайынынан «Дьохсорон олонхотуттара» диэн Таатта улууһун Дьохсорон нэһилиэгиттэн сылдыар бөлөх олонхотут П.Е. Решетников «Айыы Дьурабастай Бухатыыр» олонхотун дьон сэнээриитин ылан, киһи иһиттэр истэ олоруох курдук олонхо кэпсээнин иннигэһэ суох этэн-тыынан, кылыһахтаах кэрэ куластарынан ыллаан-

туойан ааттаннылар. Салайааччылар — Афанасий Николаевич Попов.

1-кы истиэпэннээх лауреат үрдүк аатын Чурапчы улууһуттан Р.А. Филиппов аатынан Чакырдаагы фольклор дьэтин «Кылыһах» фольклор бөлөһө (сал. Сахая Григорьевна Каратаева) ыллылар. 2-с истиэпэннээх лауреатынан Таатта Чөркөөбүттэн «Көһөнө-Ситим» фольклор бөлөһө (сал. Мотрена Петровна Яковлева) буоллулар. 3-с истиэпэннээх лауреатынан Нам 1-кы Хомустаабыттан «Сарыал» фольклор бөлөһө (сал. Елена Игнатьевна Руфова) буоллулар.

Маны таһынан анал ааттар, грамоталар туттарылыннылар. «Бөлөһүнэн бастын толоруу» анал аат Дьоккуускайтан «Алаһа дьобурдара» этно-бөлөһө (сал. К. Дегтярева, Л.И. Платонова), «Көрөөччү-истээччи биһирэбилгэ» Таатта Ытык Күөлүттэн «Удьурбай» фольклор бөлөһө (сал. Раиса Семеновна Маркова), «Олонхо үгэһин утумнааччы» Таатта Дьохсоронуттан Харайдановтар «Удьур утум» бөлөһө (сал. Валентина Петровна Харайданова), «Түөлбэ уратытын утумнааччы» Горнай Бэрдыгэстээбиттэн «Дьуөгэ» фольклор бөлөһө (сал. Дария Егоровна Алексеева) инэрлииннэ.

Грамотанан Дьоккуускайтан «Олонхо аартыгын сэгэтэн» бөлөх (сал. Иннокентий Иннокентьевич Птицын), Дьоккуускайтан «Тойук» фольклор бөлөһө (сал. Галина Гаврильевна Федорова), Мэнэ Ханалас Харатыттан П.Н. Дмитриев аатынан бөлөх (сал. Федот Петрович Харитонов) наһараадаланнылар.

Бэстибээл түмүгүнэн бириддилен толорууга 1-кы истиэпэннээх лауреат үрдүк аатын Таатта Ытык Күөлүттэн Людмила Константиновна Цой ылла. 2-с истиэпэннээх лауреат аатын Мэнэ Ханалас Гаврил Васильевич Спиридонов, 3-с истиэпэннээх лауреат аатын Сунтаар Элгээйиттэн Изабелла Ивановна Макарова - Топон Туорааба ыллылар.

Олонхо түһүлгэтэ үтүө өйдөөллэри хаалларда. Дьүүлүөр субэ бэстибээл түмүгүнэн биһирэммит толорооччулары сайын бэс ыйын 20-21 күннэригэр Нам улууһугар ытыллар Олонхо ыһаагар кыттыыны ылалларыгар ыһырда.

Елена ПРОТОДЬЯКОНОВА.

Маарыкчаан ыччаттара

Ыччакка аналлаах сыһыары

нэһилиэккэ ыччат хамсааһына баар буоллаҕына, быйыл сэттэ нэһилиэккэ баар буолбут эбит.

Ырытыһыыга сана чилиэттэр интэриэһиргиир боппуруостарын ыйыттылар. Ол курдук, устудьуоннары кытары хайдах үлэлэһэллэрин, ханнык улуус ыччаттарын кытары уопут атастаһалларын, ыччат бырайыактарын өйөөһүн туһунан уо.д.а. ыйытылары биэрдиэр.

Мань таһынан 2019-2020 сылларга ыччат Координационнай сэбиэтэ туох үлэлэри, хайдах ныйманан ытыан сөбүн туһунан идийэлэри истээри воркшоп (пер. рабочая мастерская) тэрийдилэр. Ыччаттар 4 хамаандаҕа арахсан, тус-туһунан соруудаҕы ыланнар, интэриэһинэй бырайыактары онорон көмүскэтиллэр. Хамааңдаларга РФ ыччат балиитикэтин сүрүн хайыскаларын

соруудах быһытынан биэрдиллэр. Ол курдук, эдэр дьон эт-хаан, духуобунай сайдыы, усулуобуйаны оноруу, тэрийи, талааннаах ыччаты, урбаанньыттары, үөрэнээччилэр уонна ыччат түмсүүлэрин үлэлэрин өйөөһүн туһунан тиэмэлэргэ үлэлэстилэр.

Салгыы быйылгы сыллаах былааны дүүллэстилэр, биэрэттиллэр.

Саҥа идийэлэр кирийдилэр

Кулун тутар 1 күнүгэр улуус баһылыга Андрей Ноговицын актыбыыс эдэр дьону-улуустааҕы Координационнай сэбиэтин кытары көрүстэ.

Андрей Тимофеевич үлэтинэн Мэнэ Ханалас улуугу бары сүлдээн, эдэр ыччат тыл этэрин, инициативатын көрөн соһуйбутун, үөрбүтүн балиэтээтэ. Онон биһиги улууспутугар эмиэ итинник буоларга уонна бэйэтин уопутугар олобуран, хас биридди киһи бэйэтин санаатын

сөлкө тиэрдэригэр, туруорсарыгар сүбэлэри биэрдэ.

Дьаһалы ыччат отделын илсислэһиһэ Иван Пономарев ытта. Ыччат көбүлээһинин үрдэтэр сыалтан быйыл Координационнай сэбиэт састаабын улаатыннарбыттарын иһитиннэрдэ. Итинэн мустубут дьонно саҥа чилиэттэри, Сэбиэт сыалын –соруун билиһиннэрдэ. Сэбиэт бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Алексей Бурцев 2018 сыллаахха ыйыттыбыт үлэни-хамнаһы сырдатта. Быһырыын улууска төүрт

Кулун тутар 16-17 күннэригэр Дьокүүскай куоракка ытыттыбыт көнүл тустуу аан дойдутааҕы Кубогар барыта 130 волонтер үлэлээтэ. Манна Чурапчытааҕы государственнай уопут институтттан 4 киһи кыттыыны ылла. Ол курдук, институт иитэр үлэҕэ отделын илсислэһиһэ Айтал Керемясов турскай тылы билэр буолан, Турция дэлгээссийэтигэр аташе быһытынан аһаммыт. Онтон Саргылаана Сыромятникова 4-с, Артур Данилов 3-с куурус устудьуоннара омух дэлгээссийэлэригэр ыспартыбынай эбийиэктэр ханан туралларын, хайа диэки баралларын ыйан-кэрдэн биэрээччинэн, Александр Винокуров 1-кы куурус устудьуона ыспартыбынай баралларын-кэлэлэрин оптуобуһунан хааччыыһы үлэлэстилэр.

Айтал Керемясов, иитэр үлэҕэ отдел илсислэһиһэ :

Көнүл тустуу аан дойдутааҕы Кубогар

Институттук волонтерскай киһин аатыттан кытарга волонтердар сайтарыгар сайаалканы ытыттылыт. Итинэн кулун тутар 14 күнүгэр куоракка кэпсэтигэ (собеседование) ыгырыллан кирийдилэр. Кэпсэти түмүгүнэн ким ханнык хайыскага барарын быһаарбытара. Кулун тутар 10, 14 күннэригэр сэмийээргэ сүлдэһылыт. Хас биридди волонтерга анал пуормалары (футболка, бейсболка, ыспартыбынай көстүүм, үрүсээк) биэрбиттэрэ.

Бу манньк Саха сириг устуоруйатыгар хаалар Аан дойдутааҕы күрэххэ кыттыбылытыттан олус үөрэбит. Бу күрэх элбэх үмүлүлүбүт түгэни бэлэхтээтэ. Ол курдук, араас олимпийскай чөмпүүөннэри кытары

илии тутустубут, кэпсэтибит уонна бэйэбит саастыы ыччаты кытта билистибит. Инникитин даҕаны Саха сиригэр манньк күрэхтэр ытыттыла туралларыгар баҕарабыт.

Тустуу аан дойдутааҕы түмсүүтүн (англ. United World Wrestling) уонна РФ тустуу федерациятын барэсидьыэннэрэ үрдүк тэрээһиннээхтик ытытыллан диэн сыаналаатылар. Оттон Турция дэлгээссийэтэ Саха сириг айыпатын олус сөбүлэстилэр, саха дьонун-сэргэтин ыалдьытымсахтар норуот диэн хайаатылар. Тэрийээччилэргэ барыларыгар махтал тыллара эттилэр уонна өссө даҕаны күрэхтэһэ буолбаха, күүлэйдии кэлэспит диэн бардылар.

Үөрэх салаатыйттан сонун

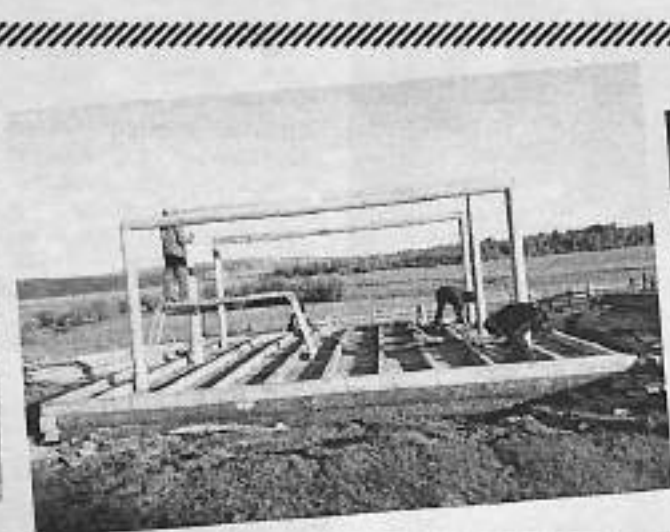

Олунньу 28 күнүгэр Бэрдьгэстээххэ норуодунай худуолунньук Афанасий Осипов төрөөбүт күнүгэр аналлаах «Педагогический палитра» өрөспүүбүлүкэтээби методической бэстибээлэ буолла. Сэттэ улуустан уонна Дьокуускай куораттан барыта 55 учуутал кыттыыны ыллылар. Бу күн бастагы анаарыгар учууталлар 12 сизэсийэнэн аһаҕас куонкурсунай уруоктары ыгыттылар. Эбиэт

кэнниттэн «Современные образовательные технологии и формы обучения как средство повышения нового качества образования» педагогической ааҕылар буоллулар.

Бу бэстибээлгэ Чурапчы улууттан А.П. Илларионов аатынан Хайахсыт орто оскуолатын саха тылыгар учуутала Лилия Егорова Попова кыттан, иккис мизэстэни ылары ситистэ. Кини нуучча уонна саха тылын секциятыгар Н.М. Заболоцкай «Маалпа» кэпсэтинэн «проблемный диалог» технология ныматын туттан, чинчийэн, ырытыы уруогун 9-с кылаас оҕолоругар олус сонундук, сэргэхтик ыытта. Лилия Егоровага өссө да үрдүктөн үрдүк ситиһиимлэри баҕарабыт.

ЭДЭР УРБААННЫЫТ ДМИТРИЙ БАРАШКОВ

мас суоруутугар, хатырыктааһыныгар үлэспитим. Улахан Күөлгэ олорор аймаҕым Владимир Михайлович Трофимов – мас ууһа. Кини сүгэнэн сөпкө туттарга үөрэппитэ. Онтон ыла убайбыттан сүбэлэтэн, ылсан барбытым.

- **Ордук тугу оноробунуй? Ханнык кэмгэ элбэх сакаас киирэрэй?**

- Үлэбэр хайдах сакаас киирэрбиттэн. Муус да оноһуктары онорооччубут. Холобур, соторутаабыта Маҕайы алааһыгар аһыллыбыт комплекска Владимир Верховцевтыын муус оноһуктары онорбуппун.

Сакаас ордук Сана дьыл иннинэ муус оноһуктарга киирэр уонна сайын ыһах тэрээһиннэригэр сэргэ оноруутугар, туруоруутугар баар буолар. Холобур, былырын сайын Амма улуутугар ырыаһыттар ыһахтарыгар кыһынын сылаас буолар каркаас балаҕаннары онортолообуппун.

- **Муус оноһуктары эмиз онорор эбиккин дуу... Мууһунан уонна маһынан уһанар туюх уратылаабы?**

- Мууһунан кыһарга биригэ үөрэммит доборум, Амма Бөтүгүттэн төрүттээх Иннокентий Слепцов үөрэппитэ. Уопсай оноһуута майгыныыр. Ол курдук, быһан, сотон, сабардам оноробун. Уратыта дьин муус оноһугу онорорго температура орулу оонньуур. Тымныы күннэргэ чараас, синнигэс дэтээллэри оноро сатаабыппыт. Сүрүн чаастарын халлаан сыһыйдабына оноробут. Бириэмэ төрүт суох буоллабына, онорорго тийэбин, соробор сатанааччы.

- **Мастан мизбэли төһө уһундук оноробунуй?**

- Төһө уустугуттан, маһын хаачыстыбатыттан тутулуктаах. Уруһуйдаах, оһуордаах, маһа инчэбэй буоллабына, хас да ый устата оноруохка сеп. Холобур, «Утум» норуот айымньытын дьээтигэр 6 олоппостоох, улахан, сахалыы истииллээх остуолу 3 ый устата онорбутум.

- **Матырыйаалыгын хантан ылабыны?**

- Маһы эрдэттэн атыылаһабын. Дэтээллэри онорорбор хаптаһыны туһунан атыылаһабын эбэтэр булабын.

- **Дьээбэр бэйэн онорбут мизбэллээххин дуо?**

- Дьиз кэргэммэр остуол, олоппос, оҕо оронун онорбутум. Бириэмэ төрүт тийибэт буолан, дьээбэр кыралаан эрэ уһанабын. Мизэх уһанар дьин хамнаһым буоллаҕа дии.

- **Маастардар уус-уран оноһуктарын быыстапкаларыгар кытта сылдыбытын буолуо...**

- Дьокуускай куоракка «Якутия мастеровая» быыстапка-дьаарбанкаҕа кыттыыны ыла сылдыбытым. Манна оонньуурдаах аһээхэй

оҕо утуйар оронун, кыра оҕолор олоппосторун онорон илдьибитим. Оҕо оонньуурдарын ордук сэһээрбиттэрэ. Маны таһынан былырын Аллараа Бэстээххэ өрөспүүбүлүкэтээби муус оноһуктарга күрэх ыһыттыбыта. Онно хаар оноһуктары онорор Василий Лебедеви кытары кыттыбыппыт уонна биһирэбил бириһи ылбыппыт. Манньык туһалаах тэрээһиннэргэ сылдьан, маастардар үлэлэрин көрөн, киһи уопуту, сана идизэйни ылар эбит.

- **Уус-уран үлэбэр кимнээби холобур онгостобунуй?**

- Маска Петр Толстоухов, мууска Владимир Дарамаев үлэлэрин сэһээрэбин. Үлэм быһыһыгар тимир ууһугар Бааха Ууска үөрэнээччим. Кини мизэх саха төрүт итэҕалин сырдаппыта. Тимиринэн тугу эмэ онороору гыннахпына, ыйан- кэрдэн биэрээччи. Түгэнинэн туһанан, сүбэ-ама буолар, миигин үөрэппит дьоммор махталбын тиздэбин.

- **Маастар-кылаастары ыһтааччыгын дуо?**

- Суох. Ыһыттаһарына кемелөөбүн, сүбэлиибин. Чурапчыттан 10 киһи буолан, былыргы сахалыы сурукка «Силис» түмсүүттан Кузьма Федоров кэлэн, кууруһу ыһыттыгар сылдыбыппыт. Манна үөрэнэн, элбэх сананы билбитим. Кууруска видеога былыргы истииллээх суругу-бичиги көрдөрбүтэ олус интэриэһинэй этэ.

- **Ааҕааччыларга баҕа санаан?**

- Сүрэххит себүлүүр дьыалатынан, төһө кыалларынан дьарыктана сатаан. Киһи киһиттэн көрөн-истэн үөрэнэр, элбэх сыһыаттан уопуттар, онон билэр, сатыыр дьонтон толлубакка сүбэлэтин, тулуурдаахтык үөрэниг, сайдыг. Киһи олобун тухары үөрэнэр. Ол иһин себүлүүр дьыалабытынан хаһан баҕарар дьарыктанан саҕалаан.

Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Марфа ПЕТРОВА.

Бу күннэргэ Чурапчы нэһилиэгин кэскиллээх ыччатын, талба таллааннаах, уус-уран дьарыктаах урбаанныыт Дмитрий Константинович Барашковы кытары көрсөн кэпсэтиим.

- **Үтүө кизһэнэн, Дмитрий. Кэпсэтиини дьиз кэргэниин билгиллээрииттэн саҕалаа эрэ.**

- Мин Чурапчыттан төрүттээхпин. Кэргэним Саргылаана Владимировна Диринтэн төрүттээх. Сайаан дьин уол оҕолохпун, «Кэскил» дьыссаакка сылдыар. Саргылаанам урбаанныыт, «Люкс» парикмахерскайга үлэлиир.

- **Хас сыллаахтан урбаанныыт буолбуккунуй?**

- Дьокуускайдаагы уус-уран училищени 2008 сыллаахха бүтэрэн баран, учууталынан үлэли киирбитим. Онтон тээнэ үөрэммит табаарыһым Василий Огочонов сүбэтинэн, Дьокуускайдаагы алмаас хампаанньатыгар ювелир дуоһунаһыгар киирбитим. Мин бэйэм үөрэхпинэн мас ууһабын. Ол иһин Василий ювелир буолан, киһи аттыгар көрөн олорон, тутатына үтүктэн, күндү металлартан, тааһынан кизгэли онорорго үөрэммитим. Онтон 2012 сыллаахтан урбаанныыт буолбутум. Бэрэбинэни цигиндидибит. Аан маһнайгы үлэбит Бөтүгүттэсэ «Чурапчы» дьин киири аарканы маһынан онорбуппун. Бу сыл бүтүүтэ аармыйаҕа, Хабаровскай кыраайга, онтон Кытай таһыгар Бекин куоракка сибээс батальонугар сулууспалы барбытым.

- **Кыра эрдэххиттэн ону-маны уһанар этиг дуо?**

-Оҕо сылдьан сымыйанан да буоллар, арааһынай оонньуурдары оноро сатыыр этим. Онтон 9-с кылааска Улахан Күөлгэ сылдьан, аймахтарым дьизэлэрин, куруулэрин тутууларыгар уонна субуотунньуктарга

"БИИР СОМОБО" медиа-бырайыак / КЫТААНАХ НЭҢИЛИКЭ

ДЬАҤАЛТА ҮЛЭТЭ

Кытаанах нэһилиэгин баһылыгынан 2015 сылтан норуот итэҕэллэрин ылан, Егор Николаевич Потапов үлэлиир.

Егор Николаевич нэһилиэккэ үлэлээн-хамсаан, олорон ааспыт биир дойдутаахтарбытын үйэтигиҥэ былааннаахтык үлэлэһэр. Ол курдук, Хоту куус өттүнэн көһөрүүгэ түбэспит биир дойдутаахтарбытын кэриэстээн "Көһөрүллүү" скверин, биир дойдутаахпыт – биллиилээх тюрколог, РСФСР наукатын үтүөлээх диэйэтэлэ, тыл үөрэҕин билимнэрин доктора Е.И. Коркина төрөөбүтэ 100 сылын көрсө, төрөөбүт алааһыгар мэнэ тааһы, үс тумус туттар дьоммут – ССРС, РСФСР, ССРСР үтүөлээх тириэньэрэ Д.П. Коркин, саха норуодунай суруйааччыта В.С. Яковлев-Далан, ССРСР уокуустубатын үтүөлээх диэйэтэлэ А.П. Собакин үбүлүөйдээх сылларынан барыһыбы туруордуубут. Сэрии сылларыгар "Бойобуой" колхуос оҕолорго анаан дьааһыла – сааты астаран, үлэлэтэн, элбэх оҕону хоргуйууттан быһаарыт. Ол махталыгар дьааһыла-саат бүтэһик итиллээччигэ И.П. Пономарев уолагарынан өйдөбүннүк бэлиэни дьааһыла турбут томторугар туруордуубут.

2017с. "Олохтоох көбүлээһини өйүүр" бырагыраамаҕа кыттан, сайынҥы оҕо ыспартыбынай былааннаахтык туһулуут, 2018с. сайынҥы уу ситимин өрөмүөнүктэтибит.

Ааспыт 2018с. Тыа хаһаайыстыбатын министиэристибэтин 1 мелүүөннээх грантын ылан, 14 кыаммат ыалга көмө көрүллэн, 12 борооскуну, 3 тингэһини, 3 ыанар ынаҕы, 10 убаһаны уонна 1 от охсору ыалларыгар көмө оҥотулунна. "Тыа сиригэр эдэр ыалы дьыһан хааччыы" федеральнай тус сыаллаах бырагыраамаан нэһилиэкпитигэр уолсайа 10 толору хааччылыылаах, ол иһиттэн былырын 3 дьыа тутулунна. 2017с. нэһилиэккэ суботунньуктаан, сана үтүө собуотун аһылаатын түһэрдэ.

Ааспыт 2018 сыл нэһилиэкпитигэр Оҕо уонна ычат сылын биллэриллибитэ, элбэх үлэ ытыллыбыта. Улуус бүддьүөтүттэн үбүлэнэн, өр сылларга сабыллан турбут ароннай улуостор саалабытыгар биир дойдутаахпыт Гаврил Платонов тендергэ кыайан, халытаалынай өрөмүөнү ылан, үлэһэ киллэрэн үөрүүбүт мунура суох. Улуостор саалабытыгар 6 тренажеру, улуостор инбэнтээрдэрин уонна Оҕо сайдар киинигэр 17*9 тими каркааһы биир дойдутаахпыт Георгий Сивцев ("У Егора" маҕаһын) бэлэх ууммута. Бу киин үгүс үлэтин оҥуордуубут, нэһилиэкпит эр дьон суботунньуктаан, тутан үлэһэ киллэрдилэр. Манна оҥуордуубут художественнай хайысхатын куруһуоктара, ытыы секцията буолаллар. Онон оҕо, ычат, нэһилиэккэ дьарыктанарыгар толору усулуобуйаны тэрийдибит.

Быйылгы сылга үлэбит ситиһиллэрин этэр буоллаха, бу күнүргэ улууска сири оҥоруу бырагырааматыгар кириэн, Сирилэс Үрөһэ диэн сиргэ 56 га дупдалаах сири астарыы үлэтэ ытылла турар. Федеральнай бырагыраамаан 17,5 км. 4-с категориялаах суол, хаарбах дьыһтэн көһөрүү бырагырааматынан 16 кыбартыралаах дьыа тутуута ытыллыахтаах. Кулун тутарга Ростелеком нөҥүө безлимитнэй оптоволоконнай интэриниэт, интерактивнай тэлэбидэһнэй ситимигэр холбонуу үлэтэ ытыллалар. Интэриниэт кириитигэр үлэ ааспыт күһүнтэн ытыллыбыта. Олохтоох чааһынай пилорамалаах дьоммут остуолба маһынан улуонсардаабытара.

Олунньу 22 күнүгэр Сомоҕолоһуу сылынана сана шефтээх тэриитэлэрибитин: улуустаагы баһаарынай чаас, "Чуораанчык" оҕо сайдар киинэ, улуостор управлениета уонна кураторбыт Алексей Болдовскойу кытта үс өрүттээх хардарыта көмөпөсүһүү сөбүлэһин түһэриһиппит. Сүрүн үлэ баһаарынай чааһы (МПЧ) тутуу буолар. Бу күн ыспартыбынай күрэххэ табаарыстыы көрсүһүү, кизэтин икки өттүттэн холбоһуктаах кэнсиэринэн түмүктэтибит.

Нэһилиэк түмсүүлэрэ

Нэһилиэк иһинэн 4 түөлбө арахсан үлэлиибит. Түөлбө салайааччыларынан "Саһарба" түөлбөни Татьяна Григорьевна Потапова, "Алаас" түөлбөни Анисия Николаевна Дьяконова, "Кэскил" түөлбөни Туяра Васильевна Борисова уонна "Чаран" түөлбөни Парасковья Владимировна Новгородова илээн-сабалаан үлэлэтэллэр.

Нэһилиэкпит бэтэрээнэрин, пенсионердарын түмсүүтүн Софья Николаевна Сорокумова салайар. "Үйэн" дьахталлар субэлэрин иккис сылын Л.А. Пономарева, "Кытаанах Баллы" эр дьон түмсүүтүн Е.Н. Потапов сүрүннүүр. "Түһүлгэ" Норуот айымньытын дьыһтин иһинэн 5 куруһуок, 5 түмсүү үлэлиир.

"Сыкыс" доруобуйаларынан хааччахтаах дьон түмсүүлэрин Парасковья Владимировна Новгородова түмэн үлэлэтэр. Олоххо сүрдээх актыыбынай позициялаах дьон буолалларын бэлиэтиибит. Ааспыт сылга түмсүү кыттылаахтара кэнсиэрдээн, олохтоохтор биһирэбиллэрин ылбыттара. Лена Александровна, Михаил Николаевич Пономаревтар улуустаагы "Иккиэн биһирэ" куонкуруска, Николай Суздаков "Икки сулус" куонкуруска ситиһилээхтик кыттыбыттара, Алексей Терюгин, Дмитрий Барашков улууска, өрөспүүбүлүккэ ытыллыбыт ыспартакыйаадаҕа призёрунан буолбуттара.

Россияҕа Тыйаатыр, өрөспүүбүлүккэ, улууска Сомоҕолоһуу сылларын чэрчилэринэн "Уран" уран тарбахтаахтар түмсүүлэрэ (сал. Е.Т. Миронова) Россия норуоттарын уус-уран айымньыларын (эпостарын) быыспалаан оҥордулар.

Бу курдук Кытаанах нэһилиэгэ биир сомоҕо буолан, айа-тута үлэлиир-хамсыы олоробут.

Ыччаппыт – кизэн туттуубут

2018 сыллаахха бэс ыйын 25 күнүгэр "Түһүлгэ" норуот айымньытын дьыһтин исписэлиһэ Агафья Барашкова бырайыагынан, улуустаагы "Маарыкчаан ыччаппыт" ычат форума биһиги нэһилиэкпитигэр ытыллыбыта. Бу форумна улуус баһылыга талааннаах ыччаты өйүүр грантын бастаһынан биһиги нэһилиэкпит биир бастын, талааннаах ыччата Кыдыаана Ипатыева ылары ситиспитэ.

Нэһилиэкпит улуосторка ситиһиллээх ыччатынан кизэн туттабыт. Ол курдук, кенүл тустууга Егор Пономаревуна, салтын саатынан ытыыга Уйускаан Захаровуна, бырааттыы Роман, Миша Аржаковтарынан, Николай Мироновуна уо.д.а. Бүтүн биһирэмнээн билиһиннэрэбит тапталлаах нэһилиэкпитин аар-саарга аатырдыбыт кизэн туттар, бастын ыспарсымыныабытын Саина Седалищеваны. Кини Россия уонна Саха сирин биэс төгүллээх, 2018с. аан дойду чемпүйүөнүктэринэн буолбута.

Саинабыт урдук кыайытын тохсунньу 14 күнүгэр бары бүтүүн нэһилиэгинэн бэлиэтээбиппит. Бу дьоро күнүгэ кинини улуосторка уһуйбут тириэньэрдэрэ – Д.Н. Макаров, Н.С. Быганов, "Үс түмсүү" өрөспүүбүлүккэтээби эр дьон уолсаһыбаннай түмсүүтүн салайааччыта, биир дойдутаахпыт Иннокентий Федорович Макаров уонна улуус салайааччылар алгыс тылларын анаабыттара.

Бу курдук Кытаанахтан силэс тардан, ыччаппыт үүнэр-сайдар. Нэһилиэкпитин, улуустун, Бүтүн Россияны ааттаталларыттан астынабыт, сахалыы сэмэйдик кизэн тутта саныыбыт.

дьарыктарын ситимин быспакка ылар: «Саахымат саарыстыбагыгар», «Иэйи», «Аптаах пластилин», «Стел-аэробика».

2013 сылтан оҕо доруобуйатын чэбдигирдэр сыаллаах «Скандинавская (хатарбаттар) хаалыктаах хаамы» дьыа бырайыагы ылынан, муниципальнай экспериментгэ кириэн үлэлээн кэллэбит. Бу эксперимент чэрчитинэн 2017 сыллаахтан "Тийик" бырайыакка алта уһууаан буоламмыт (Бахсы, Хадаар, Хайахсыт, Чакыр, Арыылаах) улуус экспериментальнай былааннаахтынан буолбуттут, научнай салайааччыбыт – педагогический наука кандидата, Чурапчытаагы физкултуура

Оҕо-кэлэр кэммит кизгээлэ

Оҕо баар буолан олохтут салҕанар, үөрүүбүт үксүүр... Оттон оҕолорбут сайдар сирдэринэн уһууааммыт буолар. Күнүгэ кырачааннарыбын үөрэ-көтө көрсөр «Ньургыяна» уһууааммыт аан маннай 1959 сыллаахха тэриллибитэ. 1981 сыллаахха уһууаан сана типовой дьыһтэ үлэһэ кирибитэ.

1990 сылларга саха концепциятын олоххо киллэриигэ биир бастаһынан таба өйдөөн үлэлиир, «Фольклор нөҥүө оҕо тылын сайыннарыы» дьыа бырайыагынан улууска 3-с миэстэни ылары ситиспитэ. Уһууааммыт билигин 18 үлэһиттээх, ол иһигэр 4 иитээччи, 1 эбии үөрэхтээгин педагога, 1 муусукаалынай салайааччы, 1 физкултуура инструктора. Уһууаан 2 бөлөххө арахсан, 1,5 сааһыттан сэттэтигэр дьэри «От рождения до школы», ону тэнэ "Тосхол" базовой бырагыраамаларга тирээбэрэн үлэлиибит. Төрөөбүт тыл, тылы сайыннарыы, ахсаан, уруһуй, ырыа, үнүү дьарыктара күн ахсын ытыллаллар. Хас биридди педагог бэйэтэ ураты суоллаах-иистээх, хайысхалаах эбии үөрэхтээгин

уонна улуостор институтун гуманитарнай дисциплинаһын кафедраһын сэбиэдиссэйэ М.А. Манасьева көбүлээһининэн, субэтинэн тэрээһиннээхтик үлэлиибит. 2018 сыллаахха биир санаалаахтарбытын түмэр сыалтан уопут атастаһан, хаалыктаах хаамыга уһууаан саастаах оҕолорго Бүтүн Россиятаагы кэтэхтэн күрэхтэ ыппыппыт.

Оҕолорбут, үлэһиттэрбит ситиһиллэриттэн олус үөрэбит, кизэн туттабыт. Төрөппүттэри кытта араас хабааннаах үлэлэр ытыллаллар: консультациялар, анкетирование, аралдьытылар, куонкурустар, күрэхтэһиилэр. Бу курдук инники кэскиллэрибит туһугар үлэлээн-хамсаан олоробут. Кэһэһки ыччаппыт итиллэн тахсарыгар уһууаан маннайгы олугу уулар ураты суолталаах. Түмүкүр уһууаан үлэһиттэригэр, төрөппүттэргэ, улуус олохтоохторугар оҕо туһугар кыһамньыны, айымньылаах үлэни, доруобуйаны баһарабын. Оҕо – кэлэр кэммит кизгээлэ, дьон-аймах кэс килэ!

ЧАБЫЛХАЙ ОЛОБУ ОЛОРОН ААСПЫТА

Өрөспүүбүлүкэ, Чурапчыга үөрэхтээһин эйгэтигэр, гитаранан ырыа сайдыытыгар бэйэтин улахан кылаатын киллэрбит кининэн Николай Максимович Сибиряков буолар. Кини баара буоллар бу күннэргэ 60 сааһын туолуо этэ.

Николай Максимович мин оҕо эрдэхпиттэн билэбин. Коля 5-6 кылааска үөрэнэ сылдьар кэмнэригэр, сайынын Мырылаа абатын дойдутугар быраатынан Мишалыын сынньанар, сайылыыр буолаллара. Биридэ түбэһэн оонньоон турардаахпыт, оччолорго эргэ дьыссаат сана тутуллан көндөйө бүтэн турара, биһиги оҕо сэримгэһэ, түн дэһэ дьин оонньообуллутун өйдүүбүн. Оччолорго Коля сөччө саната суох, дуоспунуннаах оҕо этэ. Киниэхэ холоотоххо, Миша албах саналаах, сыгы, кэпсээннээх, мэник уол этэ.

Оскуоланы бүтэрэн баран, икки сыл армияга сулуспаан кэлэн, Намнаабы педучилищега уруһуй уонна черчение сааатыгар үөрэнэр этэ. Мин Дьокуускайдаабы педучилище физкултура отделениетыгар үөрэнэр этим. Кинини онно училищелар икки ардыларыгар ытыллыбыт ыспартыбынай күрэхтэһиигэ көрсүбүтүм. Уопсайга Коля хонугар хонноруттара, онно көрсөн билсиппит. Кини Мырыла туһунан бэрт элбэи кэпсэбитэ. Айылбатын, дьонун, номохторун үчүгэйдик билэрэ. Абата Максим Николаевич Сибиряков өрөспүүбүлүкэ биллэр-көстөр партийнай салайааччыта дойдутун кэрэ-мааны, күүстээх, быһый, буһнут

дьонун, төрдүн-ууһун тустарынан кэпсээннн истэн улааппыт буолан, Мырылаттан төрүттээбинэн Коля киз тутта кэпсэбитин, онно аан бастаан истибитим. Үөрэбин бүтэрэн, Амма оройуонун Алтан орто оскуолатыгар учууталлаабыта. Мин эмиз Амма оройуонугар Абаа орто оскуолатыгар физкултура учууталынан үлэлэбитим, онно күһүн учууталлар мунньахтарыгар көрсүбүтүм.

Николай Максимовичтын саастыы буоламмыт, олохтут хаамыта майгынаһар этэ. Мин армия кэнниттэн педучилищега (ЯПУ-1), кини Намнаабы педучилищега иккис 2 сыл Амма оройуонугар учууталлыбыт, онтон СГУ исторической салаатыгар учуусубу устудьуоннуубут. Мин биір сыл академ ылан, Одьулуун оскуолатыгар учууталлыбын, олохтун оностобун, бүтэһик 5-с кууруска Коляныын биіргэ үөрэнэбит. Үөрэхпитин бүтэрэн, мин хоту Абыйга устуоруйа учууталынан ананан үлэлибим. Коля Чурапчыга ананан, идэтинэн устуоруйа учууталынан үлэлиир.

Устудьуоннуур кэммитигэр үксүбүт куорат уонна промышленнай оройон оҕолоро этилэрэ, биһиги тыа уолаттара Саша Иванов, Костя Уткин, мин, Коля буоламмыт биіргэ сылдьыбыппыт, экссэмэннэргэ биіргэ бэлэмнэнэр этибит. Сайынын Коля археологической экспедицияга Олүөхүмэҕэ сылдьыбыта, мин этнографической экспедицияга профессор А.И. Гоголев салайытынан, кини улуустарынан сылдьыбытым. Ол тынан дипломнай үлэбитин А.И. Гоголевка суруйбулут. Кини олонхо тизмэтигэр, мин Г.У. Эргис үлэтин туһунан.

Биһиги госэкссэмэннэ биіргэ бэлэмнэнэбит. Бары билэргит курдук, 1986 сыллаах сообыианан национальнай политика сытырхайбыта, промышленнай оройонтан оҕолору кини улуустардааҕар хото ылар буолбуттара. Маркс, Ленин үөрэхтэрэ СГУ үрдүнэн бүтэрээчилэргэ «Теория-марксизм-ленинизм» предмет, булгуччу государственнай экссэмэннэ киллэриллибиттэрэ. Онно биһиги үксүбүт да ыарыһатар үөрэҕэ этэ. Мин, Коля, Костя Уткин, Саша Иванов буоламмыт биіргэ бэлэмнэнэбит, бибилиэтиккэ кинигэ бөбөнү ылан ааҕабыт, улаханник санаран, быһаарсан, дьонтон

элбэхтик сэмэлэнэрбит. Биіліт боплуруостарыгар баар Ленин хас биірдии үлэлэрин Коля биһигэ сахалыы холобурдаан быһаарбытыгар сүрдээһин өйдөөбүлүт. Биһиги группа улахан аптарытыаттаах, устудьуоннарга улаханник убаастанар профессор А.Е.Мординов салайар хамыһыйатыгар түбэһэн, бэрт үчүгэйдик чапчэкиит туттарбыппыт.

Государственной экссэмэннэрибитин ситиһиһээхтик туттаран, дипломнай үлэҕэ киірибиппит. Коля дипломнай үлэҕэ оччолорго сөччө үөрэтиһэ, сэнээрһиллэ илик олонхо тизмэтигэр «Реликтовые сюжеты якутского героического эпоса-олонхо» дьин ааттаан суруйбута. Хамыһыйа улаханник сэнээрбитэ, бу олонхону этнография наукатын нөһүө көрүү, үөрэти сонун хайысха этэ. Туйгун сыанаа кэмүскээбитэ. Анатолий Игнатьевич үлэбин салгыахпыт, аспирантурага хаал дьэбитин Коля сыала-соруга атын буолан, наукаанан барбатаа. Тыага төрөппүттэрин дойдутугар Чурапчыга учууталлы тахсыбыта. Сүөһү иһэн сахалыы олоорго быһаарыммыта. Абата оччолорго партия Райкомун 1-кы сэкэрэтээр Максим Николаевич Сибиряков сүбэтэ оннук этэ. 1987 сыллааха Коля сыбаайбатыгар Максим Николаевич: «Олох уларыаары турар, демократия кэллэ, ас-үөл табаар суох буолуо, сыана ыарыа, тыага тахсан сүөһүтэ иһэн сахалыы олор» дьин, сүбэлээн кэриһтэ тыл эппитэ. Коля үөрэбин кыһыл дипломунан бүтэрбитэ, кини иннигэр ханник баҕарар үлэ аһаҕас этэ. Чурапчыга Мурун Тыымпыаа дьиз туттан, хотонноон, сүөһү иһэн, айымнылаах үлэтин саҕалаабыта, олобун бүтэһик күннэригэр дылы олорбута.

Айымнылаахтык үлэлиир учууталы үөрэх управлениетын начаалынныга Михаил Аркадьевич Никифоров уонна каадыр отделын начаалынныга Любовь Тимофеевна Егорова таба хөрөн, тылларыгар киллэрэн, управление инновационной отделын салайааччытынан анаабыттара.

Николай Максимович үлэлиир кэмигэр Чурапчы улууһун оскуолалара өрөспүүбүлүкэ инновационнай үлэҕэ бастакы кэккэҕэ тахсыбыта. Улуус хас биірдии оскуолатыгар тус-туһунан хайысхалаах

бырагыраамалары онортоо биірибэтэ, үлэтин үксүн мизстэтиҕэ оскуолаларга баран субаҕоон быһааран онороро, көмөлөһөрө, наа командировкага сылдьара, теорияты үксүн практической суолтатыга холобурдаан, кэтээн, болҕомтоту уураара.

Мин Николай Максимовичты үлэм хайысхатыгар элбэ алтыспытым. 1998 сыллаа Дьокуускайга експертнэй сабыа Соловьев орто оскуолатын 1993-1998 експерименин ситиһиһээхтэ комүскээбиппит, сертификат уонн көмпүүтэр кылааһын-кэмпилэһинэ наҕараадаламмыппыт. Онтон уот ыла салгыы Николай Максимовичты «Оскуола — олох кыһата» дьин сана тыа сиirin оскуолаларыгар аналлаа бырагырааманы суруйбулут. Үксү кини бэйэтэ толкуйдаабыта, профессор педагогической наука доктора Д.А. Данилов биһирээбитэ, көмөлөспүтэ. Бырагыраама өрөспүүбүлүкэ тарҕаммыта 1999с Соловьев орто оскуолата СӨ Бэрэсидьиэнэ М.Е. Николаев дакылаатыгар 4 бастын үлэлээх оскуола ахсааныгар киірэ хайҕаммыта, ахтыллыбыта кинигэҕэ тахсыбыта.

2000с. Николай Максимович инитиативатынан, Антонина Анатольевна Кыкина өйөөһүнүнэн «Амма» педагогической холбоһуга тэриллибитэ. Амма, Таатта, Чурапчы улуустарын, Амма өрүс үрдүгэр турар бөһүөлэктэр оскуолалара киірибиттэрэ. Соморсон, Мээндиги, Сэргэ Бэс, Сүлбаччы, Мындааайы, Мырыла, Чычымах, Чымнаайы.

Николай Максимович хоһоонугар, ырыатыгар хоһуйарын курдук, кылгас чабылхай олобу олорон ааста, талаан ылбыт идэтигэр бэриниһээхтик, хорутуулаахтык, үтүө суобастаахтык үлэлэбит педагог инновационнай хамсааһынна өрөспүүбүлүкэ бастын салайааччы буоларын толоору дакаастаабыта, улууска рок-муусуканы тэрийээччи, тарҕатааччы быһыытынан кизниһик биллэр, талааннаах хоһооннуут, мелодист өссө да элбэи айара хааллаа.

Иннокентий СОБАКИН,
СӨ үөрэбириитин туйгуна,
«Сана олох» уопсастыбаннай
кэрэспэдьиэнэ.

Улуустаабы олонхо бэстибээлигэр кытынныбыт

Олонхо тыла олус баай. Уус-уранник хоһуйантын, кэпсээнтин, олонхо дьоруойдарын олохторунан олороннун, кинилэр сангаларынан сангарынтын, дьикти-кэрэ зйгэҕэ ыалдьыттаан кэлэр курдуктун.

Кулун тутар 14 күнүгэр улуустаабы «Нoo!» дэтэн чугдаарыах» олонхо түһүлгэтэ Чурапчы улууһун олонхоһутугар Иннокентий Тимофеев-Теллохуов төрөөбүтэ 150 сылыгар анаан ытылынна.

5-с, 7-с кылаастар бөлөхтөрө ситиһиһээхтик кыттан кэллилэр. Оскуола оҕолоругар бөлөһүнэн толоорууга 1-кы мизстэни Хайахсыттан «Айаара» бөлөх, 2-с мизстэни биһиги — «Ураанай Боотур удьуордара» ыллыбыт, оттон 3-с мизстэни Мырылаттан «Күөрэгэй»

бөлөһөр кэллэ. Биһирэбил бириис Мындааайы үөрэнээчилэригэр уонна биһиги оскуолабыт «Кыһаах» бөлөһөр кэллэ. Биірдииһэн кыттыыга уонтан тахса оҕо кытынна уонна гран-при Чакыр оскуолатын үөрэнээччитэ Аня Макарова буолла.

Мизстэлэспит оҕолорго Дьокуускай куоракка олонхо күрээбэр ситиһиһилэри баҕарабыт!

Сайаана ПРОТОДЬЯКОНОВА,
«Кыраһа-пресс», Сылан.

Кулун тутар 14 күнүгэр Дирин бөһүөлэгэр оскуола үөрэнээчилэрин комплекснай спартакиадаларын чэрчитинэн, энтузиаст-тириэньэр Альберт Михайлов кэриэһигэр мини-футбол күрээҕэ буолла. Улуус 17 оскуолаларыттан эдэр футболистар күөн көрүстүбүт, бастыыр иһин эриирдээх-мускуурдаах, мин санаабар, кыраһыһбай оонньоулары көрдөрдүбүт.

Күрэхтэһиини Дирин оскуолатын дириэктэрэ Михаил Игнатьев, үөрэх управлениетыттан успуорт салаатын салайааччыта И.П. Лукин уонна Альберт Николаевич абата Николай Григорьевич Михайлов астылар. Николай Григорьевич биһигэ, кыттаанчыларга, ситиһиини баҕарда уонна уолун сырддык кэриэһигэр ытыллар күрэххэ сылын аайы бэлэмнэнэн кэлэн кыттарытыгар махтанна. Кини уола саҕалаабыт дьарыга сырата таах хаалбатаһыттан, футболу оҕо эрэ барыта себүлүүр оонньоута буоларыттан астынарын биллэрдэ.

Күрэхтэһии олус тынааһыннаахтык барда. Хамаандалар биіртэн биір күүстээхтэр. Дьэ, манна баара ирэ-хоро кыайыыга дьулуур, сыһа туттан кыһыйыы-абарыы, гол киірибиттэн өрөгөйдөөх үөрүү... Манник сытыы киірсииһээх оонньоу түмүгүнэн биһиги хамаандабыт 1-кы мизстэни ылары ситистэ! Бу күрэххэ былырын эмиз бастаабыппыт.

улууска мини-футболга чөмпүйүн буоларбытын өссө төгүл биіргэтибит. Хамаандабытыттан Володя Игнатьев (11-с кыл.) «Бастын капитан», Миша Макаров (11-с кыл.) «Бастын наладаһай» ааттарын ыланнар, санаабытыгар билгилн даҕаны дууһабытыгар кыайыыбыт өрөгөйө баарга дылы.

Биһигини сылайары билбэккэ, тириэньэрбит Е.И. Яковлев дьаныһан туран эрийэр, төһө да экссэмэммит чугаһаатар, бириэмэбитин сөпкө аттарарбытыгар үөрэтэр. Егор Иванович биһиги үөрэххэ, үлэҕэ, успуорка да инники күөннэ иһэрбитигэр өнөтө улахан.

Алеша НЕСТЕРЕВ,
Сылан оскуолатын 11-с кылаас үөрэнээччитэ.

Сексуальной быһыылаах-майгылаах кэпсэтиилэри ыппыт киһи сууттанна

Чурапчы улуунун прокуратурата 26 саастаах (түптээн үлэлиир сирэ суох, кэргэннээх, биир кыра оҕолоох, сууттаныыта суох) киһи утары государственной буруйдааһыны өйөөтө. Ол курдук, буруйданааччы РФ ХК 132 ыст. 4 чааһ. «б» пуун. көрүлүр холуобунай буруйу онорбут, ол эбэтэр 14 сааһын туола илик сирэй утары, эмсэҕэлэнээччи кыаммат туругун туһанан атын сексуальной майгылаах дьайыылары. Ону тэнэ, РФ ХК 135 ыст. 3 чааһ. көрүлүр холуобунай буруйу, ол эбэтэр 18 сааһын сиппит сирэй күһүлүнү туһаммакка эрэ 12 сааһын туолбут, ол эрэн 16 сааһын туола илик иккиттэн элбэх сирэй утары содур дьайыылары онорбут.

Силиэстийэ кэмгэр буллулубутунан, 2017 сыл тохсунньу 30 күнүттэн 2017 сыл алтынньы 8 күнүгэр диэри буруйданааччы Чурапчы сэлээннээтигэр уонна буллу кюратыгар сылдьан эрэ «Вконтакте» социальной ситим нөмүө 9-тан 15 саастарыгар диэри саастаах 6 кыһы кытта сексуальной быһыылаах-майгылаах кэпсэтиилэри ыппыт уонна бэйэтин половой уорганын хаартыскатын ыппыт. Онон кинилэргэ моральной хоромньуну уонна психическэй охсууну онорбут. Суруйса сылдьан, буруйданааччы кырпытарган интимнэй сибээскэ кириэ сылдьыыттарын туоһуласпыт, половой уорганнын хаартыскатын ирдээбит. РФ ХК хос быһаарытынан, 12 сааһын ситэ илик сирэй утары содур дьайыы дьиннээх сексуальной быһыылаах-майгылаах дьайыыга тэннэхтэр.

Государственной буруйдааччы суука наадалаах дакаастабылы барытын киллэрдэ, сууттанааччы буруйа дакаастанна. Чурапчы улуунун суута буруйданааччы эдэр сааһын, үчүгэй характеристикатын, эрдэ сууттана сылдьыбатабын, кыра оҕолоохун учуоттаан, 21.02.2019 сыллаах бириигэбэринэн 8 сылга көнүлүн быста, кытаанах эрэсимнээх хаайыыга ыпта.

Суут бириигэбэрэ сокуоннай күүһүгэр кириэ илик, өрүттэр ааһыны суругу түһэрдилэр.

«Чурапчытаабы култуура дьаһалтата» МКУ харчыта апчарыллыбыта биллэн, холуобунай дьыала көбүтүлүннэ.

Чурапчы улуунун прокуратурата улуус бибилэтиэкэлэриттэн биридэстэригэр бүддьүөт харчытын апчарыйы чаччытынан бэрэбизэргэни ыпта. Ол курдук бибилэтиэкэр 2013 сылтан 2018 сылга диэри төрөппүт уолун муоста суууааччынан үлэбэ ылбыт. Ол эрэн, уол үлэтин толорбото, бибилэтиэкэ баар сиригэр олорбото билиннэ.

Бу кэм устатын тухары бибилэтиэкэр үлэ кэмин аахсар таабылы сымыынан толотторо сылдьыбыт. Бибилэтиэкэ дьэтин атын тэрилтэ үлэһиттэрэ, ол кинилэр эбээһинэстэригэр кириэс дии санаан, сууяа сылдьыыттар. Ити кэм устата бибилэтиэкэр уола уоллукка уонна биризмийэ харчытын ааһан туран, 560 тыһ. солкуобайтан ордук харчыны ылбыт.

Онон бибилэтиэкэр дьайыытыгар РФ ХК 159 ыст. 3 чааһынан көрүлүбүт буруй – мошенничество, о.э. туора киһи үбүн-малын албыннан, итэбэлин туһанан алчарыйы чинчилэрэ баалларынан сизтэрэн, улуус прокурора бэрэбизэргэ матырыйаалларын холуобунай дьыаланы көбүтэргэ РФ ИДМ Чурапчытаабы отделын Силиэстийэлиир саапатыгар ыппыта.

Билинни кэмэ силиэстийэлэнээччи уураабынан холуобунай дьыала көбүтүлүннэ, силиэстийэ бара турар.

Иван Васильевич ЯДРЕЕВ,
Чурапчы улуунун прокурора юстиция
сүбэһитэ.

Сэрэхтээх буолуу, быраабыланы тутуһуу ирдэнэр

Быйыл кулун тутар 4 күнүгэр Саха өрөспүүбүлүкэтин үрдүнэн баһаар ахсаана 130-ка тэннэстэ (АППГ-87, -49,4%), баһаарга киһи өлүүтэ -17 (АППГ-9 киһи, 88,9%), ол иһигэр 1 оҕо (АППГ-0; +100%), баһаарга эчэйии - 9 киһи, (АППГ-8 киһи, +12,5%). Киһи өлүүлээх баһаар Ленскэй, Мириной, Нам, Ньурба, Өймөкөөн, Сунтаар, Уус Алдан, Нерюнгри оройуоннарыгар элбээн турар. Чурапчы улуунугар 5 баһаар учуокка кириэн турар. Үгүс баһаар чааһынай киһи олоһор дьэитигэр буолла. Ити учуокка эрэ кирибитинэн.

Бүтэһик нэдиэлэлэргэ хас да суһал ыгырыы Ярославскэй уулуссаба турар уопсай дьэиттэн кириэ сырытта. Мас уопсай дьэиз бары билэрбит курдук, баһаар буолар түгэнигэр улахан кутталы үөскэтэр эбийиэгинэн буолар. Хас биридди уопсай дьэиз олохтооҕо сыһа-албас туттуута элбэх киһиэхэ кутталы үөскэтэрин бары өйдүүбүт да, син биир баһаартан сэрэхтээх буолуу ирдэбилин ситэри

тутуспалыт. Аһаас уотунан туттууга сэрэбэ суохтук сыһыаннаһабыт. Улахан кутталы сэрэбэ суохтук табахтааһын үөскэтэр. 2013 сыллааха тахсыбыт «Киһи олоһор табах буруота буортулуурттан харыстааһын» 15 федеральной сокуонна ыйылла сылдьарынан, подъездка хонтуруола суох табахтыыр бобулларын өйдөтөбүт. Сокуону билбэт буолуу эппиэтинэстэн босхолообот. Тутуллубут киһи 1000-3000 солкуобайга тийэ ыстыраапка тардыллар.

Хас биридди киһи баһаартан сэрэхтээх буолуохтаабын, быраабылалары тутуһуохтаабын өссө төгүл санатабыт. Баһаар буолар түгэнигэр баһаарынайга эрийэр төлөпүүннэр нүөмэрдэрэ: 01, 41-510, суотабайтан 101.

Марианна ЗАХАРОВА,
Чурапчытаабы 38 нүөмэрдээх уоттан
быһыһыр этэрээт инструктора.

3.5 ыстатыа. Түүнү кэмгэ гражданныр сынньаланнарын уонна чуумпуну кэһи туһунан ыстатыа

1. Түүнү кэмгэ чуумпу ирдэнэр сиригэр (дьэитигэр) гражданныр сынньаланнарын уонна чуумпуну кэһэр дьайыы, Российской Федерация сокуонугар сөл түбэһиннэрэн, сэрэтиигэ эбэтэр гражданнырга 1 тыһ. солкуобайтан 5 тыһ. солкуобайга диэри; соллоох дьонно 10 тыһ. солкуобайтан 50 тыһ. солкуобайга диэри; юридической тэрилтэлэргэ 500 тыһ. солкуобайтан 1 мөл. диэри кээмэйдээх административнай ыстараабы туттууга тиздэр. Чуумпуну кэһэр дьайыыга гражданныр уонна юридической тэрилтэлэр буруйу онорууну туоратар сыаллаах эбэтэр саахалы, айылба издэнин, атын ыксаллаах быһыы-майгы содулун туоратарга уонна суох онорорго туһуламмыт, гражданнырга тус уонна уопсастыбаннай куттал суох буолуутун хаачыйар суһал үлэни толорорго туһуламмыт дьайыылар кириэбиттэр.

2. Уон алтатыгар диэри саастаах сокуоннай сааһын ситэ илик оҕо манньк дьайыыны онордобуна, төрөппүтүгэр (сокуоннай бэрэстэбиитэлэигэр) сэрэтии эбэтэр 1-5 тыһ. солк. диэри кээмэйдээх административнай ыстараап көрүлүр.

Хос быһаарыы:

1. Түүнү кэмгэ гражданныр сынньаланнарын уонна чуумпуну кэһэр дьайыыга кириэс:

1) Тэлэбиисэри, араадыһыны, магнитофону уонна атын тыастаах-уустаах тэрили, ол иһигэр тырааныспар сирэстибэтигэр, быгархай атыы эбийиэгэр (киоскаба, павильонна, лотокка) туруоруллубуту туһаныы кириэс;

2) Муусука инструмэныгар оонньоолун, хаһыы-һыы, иһири, ыллааһын, итиэннэ тыастаах-уустаах атын дьайыы.

3) Пиротехническэй сирэстибэни туттуу;

4) Өрөмүөн, тутуу, сүкүүр-тиэйэр үлэ;

2. Бу ыстатыа баһыаннаһалара тарбаммат.

1) РФ сокуонунан биридиэлэн дьон уонна юридической тэрилтэлэр буруйу онорууну туоратыыга, саахал, айылба издэнин, атын ыксаллаах быһыы-майгы содулун туоратыыга уонна суох онорууга, тустаах гражданнырга уонна уопсастыбага куттал суох буолуутун хаачыйарга сыһыаннаах уталытыллыбат үлэни толорууга туһуламмыт дьайыыга;

2) Биридиэлэн дьон уонна юридической тэрилтэлэр итэбэл мизэтин булгуччулаах быраабыланы ирдэбилин чэрчитинэн, итэбэлгэ сүгүрүйэр дьайыыларыгар.

3. Бу ыстатыаба түүнү кэминэн олохтоох биризмэнэн киһэ 21-тэн сарсыарда 8 чааска дылы аабыллар. Өрөбүллэргэ уонна бырааһынныктарга киһэ 22 чаастан сарсыарда 10 чааска дылы аабыллар. Күнүс 13 чаастан 15 чааска диэри тыаһыыр - ууһуур көнүлүлүмтэ.

4. Саха өрөспүүбүлүкэтин дьонноох-сэргэлээх пуунугар түүнү кэмгэ гражданныр сынньаланнара уонна чуумпу харыстаныллар дьэитинэн уонна сиринэн-уотунан аабыллар:

1) Балыһа, диспансер, санаторий, сынньалан, пансионат дьэитэ уонна бу таһынаабы сира-уота;

2) Олорор дьэиз «квартирата, дьыссаат, оҕолор, кырдыабаастар уонна инбэлииттэр интэринээт-дьэилэрэ уонна бу таһынаабы сира-уота;

3) Гостиница нүөмэра уонна уопсай дьэизэ киһи олоһор хоһо;

4) Подъезд, лифт кабината, кирилизэ клизккэтэ уонна балыһа, диспансер, санаторий сынньалан дьэитэ, пансионат, дьон олоһор дьэитэ, оҕолор, кырдыабаастар уонна инбэлииттэр интэринээт-дьэилэрэ, гостиница уонна уопсай дьэиз бүтүүн туһаныллар атын сира;

5) Гражданныр мэлдьи эбэтэр быстах кэмгэ сылдьар атын сирдэрэ;

6) Микрооройон уонна уопсай дьэилэр таһынаабы былаһаакка (оҕолорго, успуорка, оонньоуга аналлаах).

Людмила МАКСИМОВА,
административнай сокуон туолуутугар
эппиэтинэстээх сотрудник, Россия ИДМ
Чурапчы улуунугар отделын старшай
прапорщица.

ВНИМАНИЕ! Операция «Снегоход»

На территории Республики Саха (Якутия) с начала 2019 года произошло 2 дорожно-транспортных происшествий с участием снегоходов, где погиб 1 человек и 1 человек получил травму.

В целях обеспечения безопасности движения и охраны окружающей среды при эксплуатации тракторов, самоходных дорожно-строительных машин и прицепов к ним в период с 8 марта по 17 марта 2019г. проходит совместная профилактическая операция «Снегоход».

Будьте бдительны на дорогах, соблюдайте правила дорожного движения.

Отделение ГИБДД
ОМВД России по Чурапчинскому району.

ОСТОРОЖНО ГОЛОЛЕД!!!

Уважаемые жители и участники дорожного движения с наступлением весны на улицах нашего района местами гололед. Обращаясь к водителям, отделение ГИБДД по Чурапчинскому району напоминает Вам при движении соблюдать дистанцию, снижайте скорость, приближаясь к перекресткам и пешеходным переходам. Не забывайте и про юных участников дорожного движения, особенно будьте бдительны и осторожны вблизи образовательных учреждений.

Пешеходы, не забывайте, перед тем как перейти проезжую часть, убедитесь в безопасности перехода, ни в коем случае не появляйтесь неожиданно перед близко идущим транспортом, ваша неосторожность может привести к несчастью!

Всегда помните, что соблюдение правил – это необходимость, залог безопасности человека на дороге.

Александр ХОЛМОГОВ,
ИДПС ОГИБДД лейтенант полиции.

